

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022.....	13
RUKİYE PATAN	
Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022.....	48
HÜLYA KINIK	
Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar	72
VAHİT GÜNTAY	
2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları	94
MUHARREM BAYRAK	
Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022.....	136
HASAN YILMAZ	

Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022 .. 182

NÜKHET GÜNTAY

Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022 211

EDA TUTAK

2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve
Ekonomi Alanındaki Değişimler 247

MELTEM HASANÇEBİ ve FEVZİ KIRBAŞOĞLU

Ukrayna'da Direnişin Bir Yılı: 2022 285

ADNAN SEYAZ

Yunanistan: 2022 315

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

ABD'nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnacılığı
Üzerinden Bir Okuma 354

MURAT ÜLGÜL

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü 386

KEMAL GÖKÇAY ve MURAT ÇEMREK

Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin'in Rolü: Türkiye ile
Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi 406

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022
Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme 425

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve MELTEM HASANÇEBİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rol Alan Muharip Devlet
Dışı Aktörlerin İncelenmesi 448

AHMET ATEŞ

Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa
Enerji Krizi 469

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Rusya Federasyonu'ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş
Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir
Değerlendirme 516

MUHAMMET NEGİZ ve NİMET KALKAN

YAZARLAR 569

TAKDİM

Karadeniz: 2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi üçüncü yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2022 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2022 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on yedi makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2022 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2022'yi değerlendirdiği "*Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2022 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022” makalesi; Vahit Güntay “Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar”; Muharrem Bayrak “2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları”; Hasan Yılmaz “Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022”; Nükhet Güntay “Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022”; Eda Tutak “Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022”; Meltem Hasançebi ve Fevzi Kırbasoğlu “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”; Adnan Seyaz “Ukrayna’da Direnişin Bir Yılı: 2022”; Gökhan Öçalan “Yunanistan: 2022” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “ABD’nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnaçılığı Üzerinden Bir Okuma”; Kemal Gökçay ve Murat Çemrek’in “NATO’nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü”; Müge Yüce’nin “Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin’in Rolü: Türkiye ile Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi” ve Fevzi Kırbasoğlu ve Meltem Hasançebi’nin “Avrupa Birliği’nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022 Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Ahmet Ateş “2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Rol Alan Muharip Devlet Dışı Aktörlerin İncelenmesi”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa Enerji Krizi”; Muhammet Negiz ve Nimet Kalkan “Rusya Federasyonu’ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Değerlendirme” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Ekim 2023

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DOĞU ORTAKLIĞI POLİTİKASI: 2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BİR DEĞERLENDİRME

Fevzi Kırbasoğlu

[Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Meltem Hasançebi

[Doktora Öğr., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Karadeniz, Doğu Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya bölgeleri ile Anadolu yarımadası arasında kalan stratejik önemi olan bir konumdadır. Ulaşım ağları ve enerji kaynakları açısından önemli bir geçiş noktası olan havza, jeopolitik açıdan büyük öneme sahiptir. Soğuk Savaş'ın ardından uluslararası sistemdeki değişimlerle birlikte, Karadeniz havzası önemli yapısal dönüşümler yaşamıştır. Araştırmacılar artık bu bölgenin sadece altı kıyıdaş ülke üzerinden anlaşılamayacağını ifade ederek Geniş Karadeniz Havzası kavramını geliştirmiştir. Geniş Karadeniz Havzası, Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin yanı sıra Azerbaycan, Ermenistan, Moldova ve Yunanistan'ı da içeren Karadeniz Sinerjisi Girişimi ile Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan oluşan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nü kapsamıştır. Böylelikle bölgesel iş birliği ve bütünleşme çabaları genişletilmiş olup, Karadeniz havzasının bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması sağlanmıştır (Kırbasoğlu & Tüfekçi, 2021).

Soğuk Savaş sonrasında Karadeniz havzasının enerji kaynakları ve jeostratejik konumu nedeniyle öneminin artması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından havzada otorite ve güç boşluğunun oluşması Avrupa Birliği'nin (AB) buraya yönelik ilgisini artırmıştır. AB, Karadeniz havzasındaki güncel gelişmeleri anlamlandırabilmek ve zamanın ruhuna uygun politikalar geliştirebilmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. AB'nin havzaya yönelik temel politikalarından biri, Avrupa Komşuluk Politikası (AKOPO) olmuştur. 2004 yılında uygulamaya konulan AKOPO'nun amacı, AB'ye komşu ülkelerle ilişkileri karşılıklı çıkarlar temelinde geliştirmektir. AKOPO ile AB, komşu ülkelerin ekonomik kalkınmasına destek olmayı, demokratikleşme sürecini teşvik etmeyi ve iyi yönetişimi sağlamayı amaçlamıştır. Ancak AKOPO'nun uygulamada yetersiz kaldığı eleştirileri bulunmaktadır. Özellikle Karadeniz havzasındaki ülkelerin AB üyeliğine yönelik beklentilerini karşılayamadığı belirtilmektedir. AB'nin bölgeye yönelik bir diğer girişimi ise 2007 yılında başlatılan Karadeniz Sinerjisi'dir. Çevre, enerji, ulaştırma ve iletişim gibi alanlarda bölgesel iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan bu politika da somut bir strateji ortaya koyamamakla eleştirilmiştir (Kırbaşoğlu, 2022).

AKOPO ile Karadeniz Sinerjisi genel olarak değerlendirildiğinde, AB'nin havzada beklenen etkiyi yaratamadığı görülmektedir. Özellikle bölgesel krizler karşısında, örneğin Doğu Akdeniz'de, Dağlık Karabağ'da ve Belarus seçimleri sonrası yaşananlarda AB'nin yeterli etkiyi gösteremediği söylenebilir. Bu durum, AB'nin Karadeniz havzasındaki komşuluk politikalarının bölgesel istikrar ve iş birliğini sağlamada yetersiz kaldığını göstererek, bölge ülkeleri arasında güven inşa etme ve ortak çıkarlar temelinde iş birliğini teşvik etme konusunda daha etkin adımlar atması gerektiğini ortaya koymuştur. Bunların temelinde, AB'nin havzaya yönelik ortak ve tutarlı bir politika geliştirememesi yatmaktadır. Üye ülkeler arasındaki havzaya yönelik farklı bakış açılarından dolayı ortak çıkar ve öncelikler

belirlenememiştir. AB kurumları ile üye devletler arasındaki eşgüdüm eksikliği de politikaların etkinliğini azaltmıştır. Bu bağlamda, AB'nin havzaya yönelik politikalarını gözden geçirmesi, güncellemesi, bölgenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yatırımlar, altyapı projeleri ve stratejik alanlarda iş birlikleri gerçekleştirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bölgedeki ülkelerin aralarındaki gerilimleri azaltmaya ve çözüm süreçlerini kolaylaştırmaya yönelik somut diplomatik çabaların artırılması ve genç nüfusun istihdamı ve eğitimi için somut programların geliştirilmesi gerektiği öne sürülmüştür (Scazzieri, 2022; Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021; Kırbaşoğlu, 2022).

Bu giriş kısmının ardından çalışma, öncelikle, AB'nin Geniş Karadeniz Havzasına yönelik politikalarından biri olan Doğu Ortaklığı'nı (DO) ele alacak ve bu politikaya dair bazı eleştirileri tartışacaktır. Ardından, 2022 yılında uluslararası arenada yaşanan gelişmelerin havzayı ve DO'yu nasıl etkilediği ve hangi sonuçları doğurduğu analiz edilecektir. Çalışmanın temel hipotezi, 2022 yılındaki gelişmelerin DO'nun önemini bir kez daha gösterdiği, ancak AB'nin havzaya yönelik daha kapsayıcı bir ortaklık politikası benimsemesi gerektiği yönündedir. Ayrıca çalışma, AB'nin DO üyesi ülkelerdeki algısına ilişkin geniş katılımlı bir anketin sonuçlarına da değinecektir. Böylece çalışma hem akademik analiz hem de saha araştırması verilerini birleştirerek, AB'nin (DO çerçevesinde) Geniş Karadeniz Havzasındaki politikalarına kapsamlı ve eleştirel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, genel bulguların özetlendiği ve 2022 sonrası politikaların geleceğine dair tahminlerin yapıldığı sonuç bölümüyle tamamlanacaktır.

Doğu Ortaklığı

AB, havzaya yönelik kapsayıcı ve bütüncül bir strateji benimseyerek, havza ülkeleri ile karşılıklı yarara dayalı ilişkiler geliştirmek, havzanın kendine özgü dinamiklerini ve farklılıklarını göz önünde bulundurarak esnek bir yaklaşım

izlemek ve böylece daha etkin bir aktör konumuna gelebilmek için 2008 yılında DO'yu başlatmıştır. AB'nin Karadeniz havzasındaki ülkelerle ilişkilerini geliştirmek için başlattığı kapsamlı bir girişim olan DO'nun temel amacı, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Belarus'un¹ AB standartlarına uyumlu reformlar gerçekleştirmesine destek olmaktır. DO, siyasi diyalog, ekonomik entegrasyon, enerji iş birlikleri ve vize serbestisi gibi somut araçları içermektedir. AB, DO kapsamında bölge ülkeleriyle Ortaklık Anlaşmaları imzalamakta, siyasi ve ekonomik reformlara yönelik destek programları uygulamaktadır. Ayrıca DO, bölge ülkelerinde demokrasinin güçlendirilmesi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması gibi alanlarda AB standartlarının benimsenmesini teşvik etmektedir (European Council, 2021).

DO'nun taraflar arasındaki potansiyeline rağmen, Avrupalı devlet adamları bu ortaklığın uygulamaları konusunda kararsızlık yaşamaktadır. Avrupalı karar vericiler, AB'ye üyelik sürecinin her aşamasının mevcut üye devletlerin desteğine bağlı olduğunu belirterek, DO'nun adaylık öncesi son aşamalardan biri mi yoksa yeni bir genişleme dalgası mı olduğu konusunda belirsizliklerin bulunduğunu ifade etmiştir (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021). Bu nedenle Avrupalı yetkililerin, DO'nun niteliği ve geleceği hakkında net bir perspektife sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak AB'nin komşuluk politikalarının özel bir boyutunu oluşturan DO, havza ülkeleriyle yakınlaşmayı ve ilişkileri canlı tutmayı hedeflediği için her iki yılda bir devlet veya hükümet başkanları düzeyinde zirveler düzenlenmekte ve bu zirvelerin ardından ortak bir deklarasyon yayınlanmaktadır. Ayrıca Avrupalı ülkeler, havzadaki partneriyle ilişkilerini sadece zirve toplantılarıyla sınırlı tutmayıp, çeşitli mekanizmalar aracılığıyla da

---

¹ Belarus'taki siyasi istikrarsızlığa karşılık olarak AB 2020 yılının Ekim ayından bu yana Belarus'a yönelik kademeli kısıtlayıcı önlemler uygulamaya koymuştur. Belarus ise Haziran 2021'den itibaren DO'ya katılımını askıya almıştır. (European Council, 2023a).

geliştirmektedir. Özellikle Dışişleri Bakanları, Savunma Bakanları, Avrupa Birliği Konseyi toplantıları, çevre ve iklim değişikliği konferansları, enerji ve enerji güvenliği görüşmeleri gibi farklı formatlardaki buluşmalar ve etkileşimler sayesinde Geniş Karadeniz'deki ülkelerle münasebetler çok boyutlu olarak ilerletilmeye çalışılmaktadır (European External Action Service, 2021).

2022 Gelişmeleri Işığında Doğu Ortaklığı

2022 yılında Geniş Karadeniz Havzasında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Öncelikle Ukrayna krizi, DO'nun gündeminin merkezinde yer almıştır. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik tehdidi ve 24 Şubat'taki işgal girişimi, DO'nun geleceği için büyük bir belirsizlik oluşturmuştur. AB, Ukrayna'ya askerî, insani ve ekonomik yardım sağlamış, Rusya'ya ve Belarus'a yönelik yaptırımlar uygulamış ve zamanla genişletmiştir. Ukrayna, Moldova ve Gürcistan'ın AB'ye katılım başvurusu da tarihi bir adım olmuştur. Ayrıca bu dönem aralığında DO ülkelerinin AB'ye entegrasyonu için yargıda reform çalışmaları başlatılmış, enerji güvenliği, yeşil ekonomi ve altyapı projeleri gibi konularda iş birliği artırılmıştır.

2022 yılı uluslararası toplumun güvenliği açısından oldukça gergin bir atmosfere sahne olmuştur. Özellikle Rusya ile Batı arasındaki gerilimlerin tırmanması ve Ukrayna Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, uluslararası barış ve istikrar tehdit altına girmiştir (Aras & Kaya, 2023). Ayrıca Rusya'nın Ukrayna'yı işgali AB ve DO için dayanıklılık testi olmuştur. Savaş, AB'nin sadece doğudaki ortaklarının dayanıklılığını nasıl sağlayabileceğine dair soruları değil, aynı zamanda AB'nin varoluşsal sorunlarını da gündeme getirmiştir. Bu bağlamda savaş, güvenlikten, ilticaya; enerjiden, ekonomiye uzanan çok sayıda krizi beraberinde getirerek, AB'nin kurumsal ve politika reformu, genişlemesi ve hızla değişen küresel kutuplaşma ile parçalanma bağlamındaki rolü gibi varoluşsal meseleleri gün yüzüne çıkarmıştır. Bu krizler, AB'nin hem doğudaki

ortaklarının dayanıklılığını hem de kendi geleceğine yönelik temel sorunları nasıl çözebileceğine ilişkin meydan okumaları beraberinde getirmiştir (Kaunert, Bosse & Vieira, 2023).

Rusya'nın 24 Şubat'ta Ukrayna'ya başlattığı askeri müdahale sonrasında açıklamalarda bulunan Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Birliğin, Rusya'nın Ukrayna işgaline karşı yaptırımlar haricinde ilave tedbirler alacağını ve DO kapsamındaki ilişkilere öncelik vereceğini ifade etmiştir. Ayrıca Leyen, savaştan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve yoğun olarak Doğu ülkelerine göç eden Ukraynalı ve diğer mültecileri desteklediklerini belirterek, onların AB topraklarında yaşamaları ve çalışmaları için her türlü çabayı ve imkanı seferber ettiklerini söylemiştir. Bu doğrultuda Leyen, hem doğudaki ortaklarının ve üye devletlerin direncini güçlendirmek hem de Avrupa entegrasyonunu ilerletmek için etkileyici bir uyum ve harekete geçme kapasitesi göstereceklerini ileri sürmüştür ve Ukrayna'ya 1.2 milyar euro makro-finansal yardım paketi² üzerinde çalıştıklarını aktarmıştır (European Commission, 2022a). Leyen'in açıklamalarından yaklaşık yirmi bir gün sonra AB, Ukrayna'daki istikrarı desteklemek ve dayanıklılığını güçlendirmek üzere kredi şeklinde söz konusu tutarı sağladığını açıklamıştır (EU Neighbours, 2022a).

2022 yılında Rusya'nın müdahalesinin ardından 28 Şubat'ta Ukrayna, 3 Mart'ta ise Moldova ve Gürcistan AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bu gelişmeler üzerine başvuruları gündemine alan Avrupa Komisyonu, başvuruların ilk etapta olumlu karşılandığını ve Kopenhag ve Madrid

---

² AB'nin krizlere müdahale aracı olarak tasarlanan makro-finansal yardım operasyonları, AB'nin ödemeler dengesi sorunları yaşayan komşu ülkelerle geniş kapsamlı ilişkisinin bir parçasını oluşturmuştur. Makro-finansal yardım operasyonları, insani yardım, bütçe desteği, tematik programlar ve yatırımları desteklemek için teknik yardımlar da dahil olmak üzere çeşitli diğer araçlarla desteklenmiştir (European Commission, 2022b).

kriterleri temelinde siyasi kriterler, ekonomik kriterler ve İç Pazar'da rekabet edebilme kapasiteleri dikkatli bir şekilde incelenerek, değerlendirileceğini belirtmiştir. Yetkililer, üç DO ülkesinden Ukrayna'nın daha ileride olduğunu ancak sahada somut adımlar atmasını gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca genel bir değerlendirme yapan yetkililer, bu ülkelerin AB standartlarına uyum sağlamak için çok daha fazla iyileştirme ve reform yapmaları gerektiğini belirtmiştir (European Commission, 2022c). Bu bağlamda, 23 Haziran tarihinde gerçekleştirilen Brüksel Zirvesi'nde Ukrayna ve Moldova'ya adaylık statüsü verilmiş ve Gürcistan ise potansiyel aday olarak değerlendirilmiştir (European Parliament, 2022). Dolayısıyla söz konusu ülkelerin üyelik süreçlerinde somut ilerleme kaydetmeleri halinde olumlu bir tutum sergileneceği, ancak kriterlerin karşılanması için iyileştirmenin ve çabanın gerekliliği anlaşılmaktadır.

Rusya'nın Ukrayna'ya askerî müdahalesinin ardından DO üyesi Ukrayna, Moldova ve Gürcistan'ın AB'ye üyelik başvurusu ilk etapta olumlu karşılanmış olsa da, ilerleyen süreçte bazı Avrupalı yetkililer ve devlet adamları çekincelerini dile getirmiştir. Rusya müdahalesinin yanı sıra, söz konusu ülkelerin ekonomik yetersizlikleri, demokrasi standartlarını karşılayamamaları, yolsuzluk ve insan hakları ihlalleri gerekçe gösterilerek başvurularına sıcak bakılmamıştır. Bu bağlamda, başvurular hakkında endişeleri olanlar ile Rusya tehdidine karşı dayanışma gösterilmesi gerektiğini savununlar arasında tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, bu ülkelerin tam üyeliğine şüpheyile yaklaşmıştır. Macron, 9 Mayıs 2022'de Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada Avrupa Siyasi Topluluğu (AST) adında yeni bir alternatif model önermiştir. Ukrayna savaşı sonrasında AB'nin genişleme sürecine karşı çekincelerini ifade eden Macron, AST'nin Avrupa değerlerini paylaşarak, ülkeler arasında barış ve güvenlik için ortak çaba göstermeyi, enerji esnekliği ve hareketliliği sağlamayı ve siyasi

iş birliğini güçlendirmeyi hedefleyen bir platform görevi göreceğini ifade etmiştir (European Council, 2023b). AST'nin ilk toplantısı 6 Ekim 2022 tarihinde Prag'da yapılmıştır. Toplantıya DO üyesi Ukrayna, Moldova ve Gürcistan da davet edilmiştir. Böylece Macron'un önerisiyle hem tam üyelik perspektifi hem de Avrupa ile bütünleşme potansiyeli olan Doğu Avrupa ülkeleri siyasi bir mekanizma içerisine dahil edilerek, AB ile eş güdümlü çalışma ve iş birlikleri geliştirme fırsatı elde etmiştir. Toplantının ana gündem maddeleri arasında barış ve güvenlik konuları ön plana çıkmıştır. Toplantının ardından yayınlanan sonuç bildirgesinde AST'nin amacının üye ülkeler arasında koordinasyon görevi görmek olduğu açıklanmıştır (The Federal Government, 2023; Vela, Lynch, & Burchard, 2022).

2022 yılının Temmuz ayında Leyen ve enerjiden sorumlu Komisyon Üyesi Kadri Simson, AB ile Azerbaycan arasındaki mevcut işbirliğini güçlendirmek amacıyla Bakü'de Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Azerbaycan Enerji Bakanı Parviz Shahbazov ile bir araya gelerek, Enerji Alanında Stratejik Ortaklığa İlişkin yeni bir mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu bağlamda, taraflar arasında imzalanan anlaşma, Güney Gaz Koridoru'nun kapasitesinin 2027 yılına kadar yıllık en az 20 milyar metreküp gaz sağlayacak şekilde iki katına çıkarılması taahhüdünü içermiştir. Bu taahhüdün yerine getirilmesi durumunda REPowerEU Planı'ndaki çeşitlendirme hedeflerine katkı sağlayacak ve Avrupa'nın Rusya'ya olan bağımlılığının azaltılmasına yardımcı olacaktır. Mutabakat zaptında da vurgulandığı üzere, AB ve Azerbaycan, AB'nin temiz enerjiye geçişi ile Azerbaycan'ın özellikle denizdeki kullanılmayan yüksek yenilenebilir enerji potansiyeli arasındaki sinerjiden tam olarak faydalanmak için yenilenebilir enerji üretim ve iletim kapasitesinin geliştirilmesini hızlandırmayı hedeflemiştir. Aynı zamanda mutabakat zaptı, Azerbaycan'ın Küresel Metan Taahhüdü'ne katılımını da destekleyecek şekilde, atmosfere salınacak doğal gazın

toplanmasına yönelik programların oluşturulmasını da teşvik etmiştir (European Commission, 2022d).

Azerbaycan ile bu çerçevede yapılan görüşmelerin ardından, Leyen aşağıdaki açıklamaları yapmıştır:

“Bu (mutakabat zaptı) bizim için çok önemli, çünkü bu aslında bahsettiğiniz bağlanabilirlik konusuna götürüyor. Bunu da tartıştık. Özellikle de insanlarımızı ve toplumlarımızı birbirine yakınlaştırmak için bağlarımızı nasıl derinleştirebileceğimizi. Bu bizim Global Gateway stratejimizin misyonudur. Ve bu aynı zamanda DO'nun da özüdür. AB, Orta Asya ve ötesiyle bağlantılar kurmak için Azerbaycan'la birlikte çalışmak istiyor. Dolayısıyla Hazar ötesi bağlantılarla ilgili tartışmaları ve fikirleri büyük bir ilgiyle takip ediyoruz. Bu görüşmeleri derinleştireceğiz. Son olarak, Ortak Havacılık Alanı Anlaşmasını sonuçlandırmak istiyoruz. Çünkü bu iş, ticaret ve turizm fırsatlarını büyük ölçüde arttıracaktır. Azerbaycan'ın tam potansiyeline ulaşabilmesi için yatırımcı güvenini sağlayacak doğru koşulların yaratılması önemlidir. Buna sivil toplumun daha fazla katılımı ile özgür ve bağımsız bir medya da dahildir. AB güvenli, istikrarlı ve müreffeh bir Güney Kafkasya konusunda kararlıdır. Örneğin, mayınların temizlenmesi konusunda önde gelen donör konumundayız. Bu çok önemli konuyu da ele aldık. Şimdi bu amaçla 4.25 milyon euroluk yeni bir paket açıkladık. Ayrıca bu çok önemli alanda makine ve beceri sunmaya da hazırız. Sonuç olarak, Avrupa Birliği bölgenize sıkı sıkıya bağlıdır sayın Başkan. Ortaklığımıza değer veriyoruz. Ve bu ortaklık zaman içerisinde sürekli olarak büyüyecek ve derinleşecektir. Mutabakat zaptımızda yer alan üç hususu vurgulamak

istiyorum. Birincisi, Azerbaycan'dan AB'ye gaz tedarikini iki katına çıkaracağız. Nitekim bu mutabakat zaptı ile Güney Gaz Koridoru'nun genişletilmesini taahhüt ediyoruz. Bu koridor halihazırda AB için çok önemli bir tedarik güzergahıdır ve yılda 8 milyar metreküpten fazla gaz sağlamaktadır. Birkaç yıl içerisinde kapasitesini 20 milyar metreküpe çıkaracağız. Önümüzdeki yıldan itibaren 12 milyar metreküpe ulaşmış olacağız. Bu, Rus gazındaki kesintilerin telafi edilmesine yardımcı olacak ve Avrupa'nın arz güvenliğine önemli ölçüde katkıda bulunacaktır. Mutabakat zaptında öne çıkan ikinci husus ise yenilenebilir enerji konusudur. Azerbaycan'ın yenilenebilir enerji alanında ve özellikle de açık deniz rüzgarı ve yeşil hidrojen alanında muazzam bir potansiyeli var. İkili görüşmemizde bu konuyu kapsamlı bir şekilde ele aldık. Bugün imzaladığımız mutabakat zaptı ile bu alanda sağlam bir iş birliğinin temellerini atıyoruz. Böylece Azerbaycan yavaş yavaş fosil yakıt tedarikçisi olmaktan çıkıp AB için çok güvenilir ve önde gelen bir yenilenebilir enerji ortağı haline gelecektir. Son olarak, gaz konusundaki iş birliğimiz iklim konusundaki sorumluluklarımızla tutarlı olmalıdır. Buna örneğin metan emisyonları da dahildir. Mutabakat zaptımız tüm gaz tedarik zinciri boyunca metan emisyonlarının azaltılmasına yönelik taahhütleri ortaya koymaktadır. Sayın Cumhurbaşkanı, daha önce de görüştüğümüz üzere, Azerbaycan'ı şu anda 119 ülke tarafından desteklenen Küresel Metan Taahhüdüne katılması yönünde kuvvetle teşvik ediyorum. Azerbaycan muazzam bir ilerleme kaydetmiştir ve daha yapması gereken çok şey vardır (European Commission, 2022e).”

Avrupalı yetkililer, DO kapsamında Azerbaycan'la mutabakat zaptı imzaladıktan sonra Moldova'nın başkenti Kişinev'e ziyaret gerçekleştirmiştir. Avrupalı yetkililer, bu ziyarette Moldova'ya yönelik ek bir enerji destek paketinin hayata geçirildiğini açıklamıştır. İlk olarak, AB Moldova'nın gaz tedarik ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olmak üzere, 2023 yılının Ocak ayından itibaren kullanılmak kaydıyla, 200 milyon euro taahhüt etmiştir. Ardından, AB Moldova'daki en hassas nüfus gruplarına yardımcı olmak üzere ilave 50 milyon euro bütçe desteği sağlanacağını kararlaştırılmıştır. Son olarak, 21 Kasım'da Paris'te toplanan Moldova desteği platformu aracılığıyla, Moldova'ya ek destek sağlamak üzere donörlerle yakın iş birliği içinde çalışacağı hükme bağlanmıştır. Bu ziyaretin ardından açıklamalarda bulunan yetkililer, alınan kararların Moldova'ya 2022 yılı boyunca ihtiyaç duyacağı desteği sağlayacağını belirtmiştir. Ayrıca yetkililer, Moldova'nın sadece komşularının, ortaklarının ve yakın dostlarının değil, aynı zamanda Avrupa ailesinin de bir parçası olduğuna dikkat çekmiştir. Moldova'nın AB'ye aday ülke olma vizyonu taşıdığı vurgulanarak, ülkenin Avrupa entegrasyonu sürecine güçlü bir bağlılık sergilediği ifade edilmiştir (EU Neighbours, 2022b).

AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcılarından olan Josep Borrell, 6 Eylül'de gerçekleştirilen AB-Gürcistan 7. Ortaklık Konseyi toplantısının ardından Gürcistan Dışişleri Bakanı Ilia Darchiashvili ile birlikte düzenlediği ortak basın toplantısında önemli açıklamalarda bulunmuştur. Toplantı sonrası basın buluşmasında Borrell, DO için Ekonomik ve Yatırım Planı kapsamında üzerinde mutabakata varılan öncü projelerin potansiyelini hatırlatarak, AB ve Gürcistan arasında ulaştırma, enerji ve dijital alanlar gibi kilit sektörlerde bağlantıların artırılmasının önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca Ortaklık Konseyi'nin, Gürcistan'ın Avrupa enerji güvenliği açısından oynadığı kilit rolü ve özellikle Hazar hidrokarbon kaynakları için Güney Gaz Koridoru üzerinden transit ülke konumunu

öne çıkardığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda AB, Geniş Karadeniz'in stratejik önemini bir kez daha teyit ettiğini açıklamıştır. Konuşmasını DO'nun bölgesel bir iş birliği platformu olarak taşıdığı öneme vurgu yaparak tamamlayan Borrell, tarafların değişen bölgesel dinamiklere uyum sağlaması gerektiğinin altını çizmiştir (European Council, 2022a). Borrell'in konuşmasında AB'nin DO üyesi ülkelerle ilişkilerini birçok alanda geliştirmeye odaklanmasının yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarına da büyük önem atfettiğini dile getirmiştir. Borrell, AB'nin DO bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesine ve kadın haklarının korunmasına yönelik politikalara öncelik verdiğini belirtmiştir. Bu kapsamda, Batı Balkanlar ve DO ülkelerinden kırkın üzerinde hükümet yetkilisi, AB delegeleri ve Birleşmiş Milletler (BM) Kadın Birimi temsilcileri, 18-22 Ekim tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen toplantıda bir araya gelmiştir. Toplantının amacı, AB entegrasyon sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Fonu girişiminin etkin bir şekilde uygulanması konusundaki en iyi pratik edilen tecrübeleri paylaşmak olmuştur. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Fonu, toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili AB Antlaşması'ndaki tüm ilgili hükümlere, AB temel haklar şartına, mevzuata ve AB Adalet Divanı içtihatlarına referansla; AB adayı ve komşu ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR) adına konuşan AB Bosna Hersek Delegasyonu İşbirliği Başkanı Stefano Ellero, AB'nin toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki kararlılığını vurgulamıştır. Ellero, ortaklarla birlikte yürütülen çalışmaların bu alanda dönüştürücü bir değişimi mümkün kılacağına inandıklarını ifade etmiştir (UN Women Europe and Central Asia, 2022).

AB, Geniş Karadeniz'deki ortaklarıyla birtakım sosyalleşme mekanizmaları sayesinde bir araya gelmiştir. 12 Aralık 2022

tarihinde gerçekleştirilen DO Dışişleri Bakanları toplantısı AB'nin havza ülkeleriyle stratejik diyalogunu sürdürmesine imkan tanıyan diplomatik buluşmalardan biri olmuştur. Toplantı, AB Dışişleri Bakanları ile DO ülkelerindeki mevkidaşlarını, Borrell'in başkanlığında bir araya getirmiştir. Rusya'nın Ukrayna müdahalesinin gölgesinde gerçekleştirilen toplantıda, enerji güvenliği başta olmak üzere havzadaki iş birliğinin önemi ön plana çıkmıştır. Toplantıda ayrıca, Ukrayna'ya verilen desteğin sürdürülmesi, bölgedeki reform süreçlerine destek verilmesi, dijitalleşme, iklim değişikliği ile mücadele gibi konular da ele alınarak, havzadaki dayanıklılık ve istikrarın artırılması için siber, hibrit ve diğer askeri olmayan araçlar da dahil olmak üzere çeşitli iş birliği ve angajman türleri ile ortaklarını desteklemeye devam edeceği kararı alınmıştır (European Council, 2022b). Dışişleri Bakanları toplantısında, DO'nun ortak ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda nasıl şekillendirileceği ve güvenlik alanında daha fazla iş birliğine gidilmesi gerektiği vurgulandığı için AB'nin ortaklık konusundaki kararlılığı görülmektedir. Ayrıca toplantı sonuçları, Ortaklığın, esnek bir yapıda olduğunu ve ortak ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillendiğini ortaya koymaktadır.

2022 yılında Geniş Karadeniz Havzasında yaşanan gelişmelerin ardından AB, Rusya'ya karşı kapsamlı yaptırımlardan, Ukrayna'ya yapılan maddi yardıma; Ukraynalı mültecileri kabul etmekten, Ukrayna ve Moldova'nın AB adaylığını onaylamaya kadar çeşitli önlemler alarak, işgale tepki göstermeye çalışmıştır. Böylece AB, DO ülkelerinin direncini artırmak ve dayanıklılıklarını güçlendirmek için harekete geçme ve uyum sağlama konusunda kapasite sergilediği ve kriz zamanlarında Avrupa entegrasyonunu ilerletme konusunda isteklilik ortaya koyduğu söylenebilir. Ancak burada bazı araştırmacılar, bir yıllık kriz yönetiminin ardından AB'nin DO ülkelerindeki kısa vadeli kriz müdahalesinden, uzun vadeli stratejisine ve özellikle genişleme ve ortaklık politikaları yoluyla

Doğu Avrupa'da dayanıklılık inşasına geçiş sürecinin sorgulanır hale geldiğini ifade etmiştir. Araştırmacılar, AB'nin stratejik özerkliğinin tanımlanmasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarının, AB'nin dayanıklılık yaklaşımının tutarlılığı ve uygulanabilirliği konusunda soru işaretlerine yol açtığına dikkat çekmiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden bu yana AB söylemlerinde dayanıklılık kavramının ön plana çıkmasına rağmen, çoğu zaman somut politikalara dönüşmediği ya da dönüşse de kavramsal temelden yoksun olduğu ifade edilmiştir (Scazzieri, 2022; Corman & Schumacher, 2021; Natorski, 2022). AB'nin Rusya'nın işgaline karşı aldığı önlemler, dayanıklılık yükünü doğrudan Ukrayna gibi doğu komşularına yükleme eğilimi göstermiştir. AB'nin sınırlı askerî kapasitesi düşünüldüğünde, bu stratejinin belirli faydaları olmakla birlikte eleştirel bir bakış açısıyla irdelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, Rusya'nın müdahalesi sonrasında AB ülkelerinde yükselişe geçen popülist söylemler, Geniş Karadeniz Havzası ülkeleri ile Avrupa kimliği arasındaki ayrımı derinleştirmiş görünmektedir. Araştırmacılar, Avrupa kıtasının güvenliğini sağlamak ve güçlendirmek için AB'nin dayanıklılığına daha fazla somut vurgu yapması gerektiği konusunda hemfikirdir (Kaunert, Bosse & Vieira, 2023; Nitoiu & Simionov, 2022).

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Ülkelerindeki Algılanışı

“AB, DO kapsamındaki altı ülkede genel olarak olumlu bir imaja sahiptir ve bu imaj çoğu ülkede giderek iyileşmektedir. Belarus hariç diğer ülke vatandaşlarının büyük çoğunluğu, kendi ülkelerinin AB ile iyi ilişkilere sahip olduğuna inanmaktadır. AB, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'da BM, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ve Avrasya Ekonomik Birliği'nden daha güvenilir bir ortak olarak algılanmaktadır.”

Yukarıda ifade edilenler, AB'nin Bölgesel İletişim Programı tarafından 2022 yılında DO'ya taraf olan altı ülkede gerçekleştirilen kamuoyu anket araştırması sonucunun bir bölümüdür. Anketler, 2022 yılının Haziran ve Temmuz aylarında Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Moldova'da yüz yüze mülakatlar, Ukrayna'da bilgisayar destekli telefon görüşmeleri ve Belarus'ta ise çevrim içi panel yöntemiyle yapılmıştır (EU Neighbours, 2022c).

AB'nin DO ülkeleriyle ilişkilerine dair 2022 yılı anket verileri incelendiğinde, AB açısından genel olarak olumlu bir tablo çizdiği görülmektedir. Ermenistan'da, 2021 yılına göre 10 puan artışla halkın %73'ü AB ile iyi ilişkilere sahip olduğunu düşünürken, %65'i AB'nin sağladığı mali destekten haberdardır. Ermenilerin %42'si AB hakkında olumlu düşünürken, sadece %11'i olumsuz bakmaktadır. Azerbaycan'da da AB desteğinin farkındalığı %41 düzeyindedir ve halkın %43'ü AB'ye diğer uluslararası örgütlere kıyasla daha çok güvenmektedir. 2016'dan bu yana ilk kez, Azerbaycanlıların yarısına yakını (%48) AB hakkında olumlu düşünürken, %76'sı ülkenin AB ile iyi ilişkileri olduğuna inanmaktadır. Belarus'ta ise durum tersinedir. Belarus halkının sadece %16'sı AB ilişkilerinin iyi olduğuna inanırken, %45'i kötü olduğunu düşünmektedir. Yine de AB'ye güvenenler (%38) güvenmeyenlerden (%31) fazladır ve AB hala en çok güvenilen uluslararası örgüttür. Gürcistan'da AB'ye güven %83 gibi yüksek bir düzeyde seyretmektedir. Gürcülerin %76'sı AB desteğinden haberdarken, %84'ü ilişkilerin iyi olduğuna inanmakta ve %65'i AB hakkında olumlu düşünmektedir. Moldova'da da benzer şekilde, halkın %78'i AB desteğini bilmekte, %74'ü ilişkilerin iyi olduğunu düşünmekte ve %60'ı AB'ye olumlu bakmaktadır. Son olarak Ukrayna'da, Rusya işgali karşısında AB desteği farkındalığı ve AB'ye olumlu bakış çok yüksek düzeydedir. Ukraynalıların %95'i AB yardımından haberdarken, %94'ü ilişkilerin iyi olduğuna inanmakta ve %65'i AB hakkında olumlu düşünmektedir (EU Neighbours, 2022c).

2022 yılında DO ülkelerinde yapılan kamuoyu araştırması sonuçları incelendiğinde, genel olarak AB'ye yönelik olumlu bir algı olduğu görülmektedir. Özellikle Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'da AB'nin sağladığı mali yardım ve siyasi destek konusunda yüksek bir farkındalık söz konusudur. Bu ülkelerde çoğunluk, ülkelerinin AB ile iyi ilişkilere sahip olduğuna inanmakta ve AB hakkında olumlu düşünmektedir. AB, bu ülkeler nezdinde NATO, BM ve diğer bölgesel örgütlerden daha güvenilir bir aktör olarak algılanmaktadır. Bunun temel nedenleri arasında, AB'nin mali ve teknik destek sağlaması, vize serbestisi sunması ve ticareti kolaylaştırması gibi somut faydalar yanında, demokrasi ve insan hakları değerlerini ön planda tutması da yer almaktadır. Buna karşın Belarus'ta durum farklıdır. Belarus halkının sadece küçük bir bölümü AB ilişkilerinin iyi olduğuna inanmaktadır. Bunun nedeni, ülkenin Aleksandr Lukaşenko yönetimiyle AB arasındaki siyasi gerilimdir (Cura, 2022). Ancak yine de anket sonuçlarına göre AB, Belarus için de diğer bölgesel örgütlere kıyasla en güvenilir aktör konumundadır. Sonuç olarak, DO ülkelerinde AB'nin görünürlüğü ve olumlu imajı yüksektir. AB bu ülkelerle karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı iş birliğini artırarak ve somut faydalar sunmaya devam ederek, bölgede etkinliğini sürdürebilir.

Sonuç

Soğuk Savaş sonrası dönemde Geniş Karadeniz Havzası, AB açısından artan jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip olmuştur. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bölgede oluşan güç boşluğu, AB'yi havzaya yönelik politika ve stratejiler geliştirmeye yöneltmiştir.

AB, havzayla ilişkilerini güçlendirmek için öncelikle AKOPO'yu benimsemiştir. Ancak bu politikanın yetersiz kaldığı görülmüş ve Karadeniz Sinerjisi adı altında yeni bir girişim başlatılmıştır. Bununla birlikte, Karadeniz Sinerjisi de AB'nin havzaya dair beklentilerini karşılamakta yetersiz kalmıştır. 2008 yılında

başlatılan DO ise AB'nin havzaya yönelik en kapsamlı girişimi olmuştur. AB, DO kapsamında Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Belarus'u ekonomik entegrasyon, siyasi diyalog ve enerji iş birliği gibi somut araçlarla AB standartlarına yaklaştırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda somut araçlar ve çok taraflı platformlar devreye alınmıştır.

2022 yılı DO açısından oldukça hareketli geçmiştir. 2022 yılında havzada yaşanan en kritik gelişme kuşkusuz Rusya'nın Ukrayna'yı işgali olmuş ve DO gündemini doğrudan etkilemiştir. AB bu süreçte Ukrayna'ya destek verirken, bölgedeki diğer ülkelerle de iş birliğini artırmış ve Rusya'ya yönelik yaptırımlarını da genişletmiştir. Ukrayna, Moldova ve Gürcistan AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş ve (Gürcistan hariç) ülkeler aday ülke statüsü elde etmiştir. AB'nin Azerbaycan ile enerji ve enerji güvenliği alanında stratejik ortaklık, Ukrayna ve Moldova'ya enerji desteği, Gürcistan ile ulaştırma ve enerji alanındaki iş birliği gibi somut adımlar da DO kapsamında vurgulanmıştır. Ayrıca DO bünyesinde çeşitli çok taraflı platformlar da işler hale getirilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları, çevre ve iklim değişikliği konferansları ve Dışişleri Bakanları toplantıları gibi diplomatik buluşmalar taraflar arasındaki iş birliğini geliştirmiştir.

DO üyesi altı ülkede yapılan kamuoyu araştırmaları, halkın büyük çoğunluğunun AB'ye olumlu baktığını göstermiştir. Özellikle Ukrayna'da AB desteğine yönelik farkındalık son derece yüksek çıkmıştır. Bu da DO'nun olumlu sonuçlar verdiğine işaret etmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 2022 yılında yaşanan gelişmeler DO'nun önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Ancak AB'nin havzaya yönelik somut destek ve iş birliği çabaları olumlu karşılanmakla birlikte, daha tutarlı ve kapsayıcı bir DO politikası benimsemesi gerektiği düşünülmüş ve bazı eleştiriler getirilmiştir. Öncelikle DO'nun potansiyeline

rağmen, AB üye devletleri arasında niteliği ve geleceği konusunda net bir perspektif bulunamamıştır. Özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra DO'nun geleceği belirsizleşmiştir. Üye devletler arasındaki görüş ayrılıkları, AB'nin bölgeye dair tutarlı bir politika izlemesini engellemiştir. Ayrıca AB'nin Ukrayna krizine tepkisinde dayanıklılık yükünün büyük bir bölümünü doğudaki ortaklarıyla paylaşması nedeniyle eleştiri almıştır. Dolayısıyla AB Geniş Karadeniz Havzasında etkili bir aktör olabilmesi için kapsayıcı bir strateji geliştirmeli, üye devletler arasında ortak bir perspektif oluşturmalı, havzanın dinamiklerine uygun esnek politikalar izlemeli ve somut projeleri arttırmalıdır.

Kaynakça

- Aras, F. Ç., & Kaya, Y. Ç., (2023). *Rusya'nın Ukrayna'yı İşgalinden Sonra Arktik: Artan Çatışma Riski ve Hibrit Tehditler*. UMTEB-14. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, Napoli, Italy.
- Corman, M. R., & Schumacher, T. (2021). Going back and forth: European Union resilience-building in Moldova between 2014 and 2020. *Journal of Contemporary European Studies*, 1-16.
- Cura, A. (2022). *Belarusian president puts military on high alert amid EU border tensions*. 10 01, 2023 tarihinde Anadolu Agency: <https://www.aa.com.tr/en/europe/belarusian-president-puts-military-on-high-alert-amid-eu-border-tensions/2690373> adresinden alındı.
- EU Neighbours. (2022a). *European Council adopts €1.2 billion assistance to Ukraine*. 10 01, 2023 tarihinde EU Neighbours: <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/european-council-adopts-e1-2-billion-assistance-to-ukraine/> adresinden alındı.
- EU Neighbours. (2022b). *'European family must stick together': von der Leyen announces additional energy support package of €200 million for Moldova*. 10 01, 2023 tarihinde EU NEIGHBOURS:

<https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/european-family-must-stick-together-von-der-leyen-announces-additional-energy-support-package-of-e200-million-for-moldova/> adresinden alındı.

EU Neighbours. (2022c). *Opinion polls show strong EU image and high trust across the Eastern partner countries*. 10 01, 2023 tarihinde EU NEIGHBOURS: <https://euneighbourseast.eu/news/opinion-polls/opinion-polls-show-strong-eu-image-and-high-trust-across-the-eastern-partner-countries/> adresinden alındı.

European Commission. (2022a). *Statement by President von der Leyen on further measures to respond to the Russian invasion of Ukraine*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Commission: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/statement-president-von-der-leyen-further-measures-respond-russian-invasion-ukraine-2022-02-27_en adresinden alındı.

European Commission. (2022b). *Commission tables proposal for €1.2 billion emergency macro-financial assistance package for Ukraine, as announced by President von der Leyen*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_674 adresinden alındı.

European Commission. (2022c). *Statement by President von der Leyen on the Commission's opinions on the EU membership applications by Ukraine, Moldova and Georgia*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_3822 adresinden alındı.

European Commission. (2022d). *EU and Azerbaijan enhance bilateral relations, including energy cooperation*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European

Commission:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4550 adresinden alındı.

European Commission. (2022e). *Statement by President von der Leyen with Azerbaijani President Aliyev*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Commission:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/20n/statement_22_4583 adresinden alındı.

European Council. (2021). *Eastern Partnership summit*, 15 December 2021. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Council:

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2021/12/15/> adresinden alındı.

European Council. (2022a). *Joint press statement following the 7th Association Council meeting between the EU and Georgia*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Council:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/09/07/joint-press-statement-following-the-7th-association-council-meeting-between-the-eu-and-georgia/> adresinden alındı.

European Council. (2022b). *Eastern Partnership Foreign Ministers meeting, 12 December 2022*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Council:

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-ministerial-meetings/2022/12/12/> adresinden alındı.

European Council. (2023a). *EU relations with Belarus*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Council:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/belarus/> adresinden alındı.

European Council. (2023b). *Meeting of the European Political Community, 1 June 2023*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Council:

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2023/06/01/> adresinden alındı.

- European External Action Service. (2021). *European Neighbourhood Policy*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European External Action Service: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en adresinden alındı.
- European Parliament. (2022). *Grant EU candidate status to Ukraine and Moldova without delay, MEPs demand*. 10 01, 2023 tarihinde The Official Website of European Parliament: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220616IPR33216/grant-eu-candidate-status-to-ukraine-and-moldova-without-delay-meps-demand> adresinden alındı.
- Kaunert, C., Bosse, G., & Vieira, A. (2023). Introduction: resilient states versus resilient societies? Whose security does the EU protect through the Eastern Partnership in times of geopolitical crises? *Journal of Contemporary European Studies*, 1-10.
- Kırbaçoğlu, F., & Tüfekçi, Ö. (2021). Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası'na Yönelik Politikaları: 2020. Ö. Tüfekçi (Ed.) içinde, *Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (s. 439-473). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Kırbaçoğlu, F. (2022). 2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri. Ö. Tüfekçi, & F. Kırbaçoğlu içinde, *Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (s. 455-489). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Natorski, M. (2022). Resilience in EU crisis interventions in Ukraine: A complexity perspective. *Journal of Contemporary European Studies*, 1-20.
- Nitoiu, C., & Simionov, L. (2022). A new business as usual? The impact of the 'resilience turn' on the EU's foreign policy and approach towards the eastern neighbourhood. *Journal of Contemporary European Studies*, 1-14.

- Scazzieri, L. (2022). *Beyond European Strategic Autonomy?* 10 01, 2023 tarihinde Centre for European Reform: <https://www.cer.eu/publications/archive/bulletin-article/2022/beyond-european-strategic-autonomy> adresinden alındı.
- The Federal Government. (2023). *What is the European Political Community?* 10 01, 2023 tarihinde Official Website of the Federal Government: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/epc-background-2194218> adresinden alındı.
- UN Women Europe and Central Asia. (2022). *Western Balkans and Eastern Partnership countries discuss EU programme for the promotion of Gender Equality.* 10 01, 2023 tarihinde Official Website of UN Women Europe and Central Asia: <https://eca.unwomen.org/en/stories/news/2022/10/western-balkans-and-eastern-partnership-countries-discuss-eu-programme-for-the-promotion-of-gender-equality> adresinden alındı.
- Vela, J. H., Lynch, S., & von der Burchard, H. (2022). *EU leaders to debate France's halfway house for Ukraine idea.* 10 01, 2023 tarihinde Politico: <https://www.politico.eu/article/france-proposal-european-political-community-ukraine/> adresinden alındı.

YAZARLAR

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya ve Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Ardından 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını, 2021 yılında ise aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora programını tamamladı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Araştırma Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan Tutak, 2022 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümüne atandı. Halen bu üniversitede Hukuk Bölümü Başkanı olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak, uluslararası ilişkiler alanında spesifik olarak deniz gücü,

denizcilik stratejileri ve denizcilik politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi'nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve “Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını; 2022 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kınık’ın “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırdığı doktoru tezi, 2023 YÖK Üstün Başarı Ödülleri kapsamında Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yılın en iyi doktora tezi ödülüne layık görülmüştür. 2014-2023 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kınık, Ağustos 2023 itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kemal GÖKÇAY

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2012’de aynı üniversite ve bölümde yüksek lisansını bitirdi. 2013-2014 yıllarında Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 2015 yılında MEB yurt dışı lüsans üstü bursu kapsamında ABD’ye gitti. Önce University of Texas at Austin (Austin, Teksas) 1 yıl dil eğitimi, ardından Georgia State University’de (Atlanta, Georgia) ikinci Master’ını tamamladı. 2019’dan beri Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasına devam etmektedir.

Meltem HASANÇEBİ

20.09.1991 tarihinde Trabzon ili Araklı ilçesinde doğdu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı’na başladı. 2021 yılında Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “"Kemalist Söylem" Üzerinden Türk Dış Politikası’nı Anlamak” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2021 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktora programına halen devam etmektedir.

Muhammet NEGİZ

Uludağ Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü mezunudur. Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığı Dil Bursu ile St. Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nde eğitim almıştır. Erzincan Üniversitesi (EBYÜ) işletme yüksek lisansının ardından lisansüstü eğitimine EBYÜ-Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Ortak Doktora Programında devam etmektedir. Erzincan Üniversitesi’ndeki

araştırma görevliliği ve Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi koordinatör yardımcılığı görevleri sonrasında halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Muharrem BAYRAK

Muharrem Bayrak, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda YÖK 100/2000 "Uluslararası Güvenlik ve Terör" Doktora Programı'nda öğrencidir. Yüksek lisans eğitimini "Nordik ve AB güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 2019-2022 yılları arasında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doç. Dr. Vahit Güntay danışmanlığında tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2014-2019 yılları arasında yine aynı üniversitede tamamlamıştır. Bayrak, 2022 yılında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler A.B.D. YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Doktora programında öğrenciliğine devam etmektedir. Bayrak, KTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev üstlenmektedir. Araştırma alanlarını, uluslararası ilişkiler ana başlığı altında uluslararası güvenlik çalışmaları, güvenlik teorileri, terörizm ve siber güvenlik oluşturmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm

Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazan Çemrek, birçok akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD'de Florida State University'de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware'da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware'da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlayan yazar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Özel çalışma alanı Çin Dış Politikası olan Yüce, daha önce Turku, Opole ve Tayvan National Chung Hsing Üniversiteleri'nde bulunmuştur.

Nimet KALKAN

Nimet Kalkan, İşletme Bölümü ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programlarında çift anadal yaparak Ufuk Üniversitesinden mezun olmuştur. Eğitimini burslu ve birincilik derecesi ile tamamlayan Kalkan, 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Aynı üniversitede İşletme Bütünleşik Doktora Programını 2023 yılında tamamlayan Kalkan'ın akademik çalışmaları; stratejik yönetim, uluslararası işletmecilik, birleşme ve satınalmalar, ihracat, sürdürülebilirlik ve etik gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nükhet GÜNTAY

Nükhet Güntay, 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2021 yılında aynı programda, Güvenlik ve Terör alanında 100/2000 YÖK Projesi destekli burslu doktora eğitimine başlamıştır ve bu programda çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans eğitimi sırasında Mevlâna değişim programı kapsamında Kazakistan'da, yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında Erasmus değişim programı kapsamında Portekiz'de bulunmuştur.

Rukiye PATAN

Rukiye Aleyna Patan 1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Aleyna Patan, Potsdam

Üniversitesi'nde değişim programını tamamladıktan sonra 2023 yılında Münih Teknik Üniversitesi'nde ikinci Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan GÜntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan GÜntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diploması, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon